

Újabb dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmából

Dualizmus kori szocialista törekvések

Csongrád megye története gazdag a haladó mozgalmak, a forradalmi harcok, a munkásmozgalom kiemelkedő eredményeiben. Nem véletlenül nevezték e vidéket a szomszédos területekkel együtt Viharsaroknak. E sorokkal kezdődik dr. Komócsin Mihály, az MSZMP Központi Bizottsága tagjának, a Csongrád megyei pártbizottság első elnökének iránt adó, forradalmi eszméiségű, a dualizmus kori helyi munkásmozgalom alapvető összefüggésrendszerét árnyaltan bemutató előszava. E gondolatok vezetik be a Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből 1868-1917 című kötetet, amelyet dr. Gaál Endre egyetemi docens szerkesztett magas színvonalon, rendkívül szakszerűen. Az egykorú források kitűnően válogatott, mintaszerűen közreadott és megvilágított, hozzáférhetővé tett együttese, mind koncepciójában, mind módszerében a gyűjtők és a szerkesztő-szerző iránti teljes elismerésre készíthetik az avatott szakembereket éppúgy, mint az érdeklődő olvasókat.

E nagy értékű történelmi mű egyik kimagasló eredménye a megye párt- és állami vezető testületei által az 1960-as évek második felében megindított országosan is párhát ritkító nagy munkálsorozatának, amely azt tűzte ki célul, hogy öt kötetben bemutassa a szűkebb régió 1868-1948 közötti szocialista munkásmozgalmának legfontosabb forrásait. A most megjelenő, hézagpótló jelentőségű munka az egész vállalkozás negyedik közreadott része. (Megemlíti, hogy 1969-ben az ugyancsak dr. Gaál Endre által szerkesztett nagy sikerű vállalkozás kerülhetett először az olvasók kezébe a polgári demokratikus forradalom időszakáról, illetve a Tanácskozási Konferencia megyei eseményeiről. Érdeklődéssel várjuk a közelebbi nyilvánosság elé kerülő ötödik kötetet is, amely a népi-demokratikus forradalom korszakát öleli fel.)

Dr. Gaál Endre eddig tanulmányos részét ismeretlen dokumentumokat tartalmazó újabb forrásgyűjteménye igen nagy ismeretanyagot halmaz fel oly módon, hogy az olvasó minden lényegesét megtudhat a Csongrád megyei munkásmozgalom 1868-1917 közötti történetéről. A bevezető tanulmány elemzi és értékeli a közölt forrásanyagot, egységbe fogva és kiemelve a 153 dokumentum legfőbb tanulságait, mondanivalóját.

A mű legfőképpen a munkásmozgalom szervezeti alapjainak vizsgálatát helyezi előtérbe. Bemutatja azt a folyamatot, amelynek során a mozgalom eljutott a legegyszerűbb önképző-segélyező egyletektől a helyi hatókörű szocialista szakszervezetekig, amelyek aztán az országos szakszervezetek helyi csoportjaivá váltak. Nagy figyelmet fordít a helyi csoportokon belül megalakult úgynevezett szabadszervezeteknek az eddigi országos kutatásokban is kevésbé hangsúlyozott működésére. Ezek szakszervezeti és szociáldemokrata pártszervezeti funkciókat egyaránt

elláttak, ugyanis az MSZDP helyi szervezetei csupán pártvezetőségek voltak, a pártszervezetek feladatait lényegében az említett szabadszervezetek töltötték be. Tevékenységük első sorban Szegeden és Hódmezővásárhelyen mutatható ki. A szerkesztő figyelemmel kíséri az agrárproletariátus szervezkedését és mozgalma- it is. A Szántó Kovács János által vezetett szocialista csoport tulajdonképpen a hódmezővásárhelyi kubikosok és mezőgazdasági munkások szakmai szervezete volt, amelyről kimutatja, hogy a forradalmi, osztályharcos szociáldemokrata pártmozgalomhoz kapcsolódott.

A szűkre szabott terjedelemből képest is gazdag dokumentumanyag a feltárt könyvtári, közgyűjteményi és levéltári forrásoknak csak a legértékesebb részét (iratokat, röplapokat, a munkássajtó fontosabb cikkeit, a szerkesztő által is gyűjtött visszaemlékezéseket, a központi párt- és szakszervezeti lapok fontos helyi vonatkozású írásait) tartalmazza. De ezen keresztül is bemutatja a munkásmozgalom szervezeti, politikai és gazdasági oldalai mellett az erkölcsi, ideológiai és művelődési mozzanatok. Elnék tárnak a szövetkezetek, a kulturális és sporttevékenység, az antialkoholista propaganda jelentőségére utaló korabeli okmányok. Betekintethetünk a munkálatok szervezeteinek működésébe, s ezzel az osztályharc teljességébe nyerhetünk bepillantást.

Az érdekesebbnél érdekesebb dokumentumok között tallózva egyik különösen becses forrásnak tűnik a könyvnyomdászok szegedi csoportjának könyvtári szabályzata és könyvjegyzéke 1904-ből. Az 1906. január 28-án Hazafiság és nemzetköziség címmel Hódmezővásárhelyen megtartott szociáldemokrata ülésről közölt dokumentum tanúsága szerint a munkásság legjobbjai már ekkor felismerték, hogy „bár ők nemzetközi szociáldemokraták, igaz és hű fiatai a hazának és nem a hazának, hanem annak elavult intézményei ellen küzdenek, egységben minden nemzet proletárjával”. A helyi pártvezetőségek az 1913. évi tervezett általános politikai sztrájkra a szabadszervezeteken keresztül igyekeztek mozgósítani a munkásokat. Ez tűnik ki az ülésnek a kötetben közölt jegyzőkönyvéből. A vásárhelyi építőik szabadszervezeti üléséről fennmaradt jegyzőkönyvek az ilyen vonatkozású dokumentumok közé tartoznak.

A kötet jegyzetei igen sok részadattal egészítik ki a dokumentumokat, és érthetővé teszik azok összefüggéseit, szükség szerint feltárva az előzményeket, illetve következményeket, választ adva a források olvasása kapcsán felmerülhető kérdésekre. A bevezető tanulmány és a hivatkozási apparátus a komparatív módszer következetes alkalmazásával megyénk munkásmozgalmának országos, sőt nemzetközi perspektíváit is ad. A szerkesztő a munkásmozgalom fejlődésének egyetemes törvényszerűségét a közép- és kelet-európai

analógiákon kívül esetenként még angolai példák említésével is sikerrel mutatja be.

A kötet használhatóságát nagymértékben megkönnyíti, hogy helynév-, személynév- és tárgymutatót tartalmaz, továbbá a dokumentumokban előforduló, megváltozott, ma érvényes utca- nevek jegyzékét. A tárgymutató egyebek mellett megadja a műben megemlített munkásszervezetek szabatos, pontos nevét. Külön is említétre méltó a mű kezelését jelentősen elősegítő gondos belső tipográfia, s a szép nyomdatechnikai kivitelezés. Előbbi a nagy tipográfiai szakismeretekkel is rendelkező szerkesztő és a műszaki szerkesztő példás együttműködését, utóbbi a Szegedi Nyomda munkáját dicséri.

A forrásgyűjtemény terjesztésével, hasznosításának lehetőségével összefüggésben hadd idézzünk ismét dr. Komócsin Mihály előszavából: „Nyilvánvaló, hogy egy ilyen jellegű könyv nem egyszeri végigolvasásra készül. A történelmi műveltség megszerzésének fontos kézikönyve. (...) A történelmi kutatókon és -oktatókon túlmenően a köteteket jól hasznosíthatják a népművelők, az ismeretterjesztő tevékenységet végzők, különböző rendezvények előadói, a helytörténet iránt érdeklődők, de az egyes területi egységek fejlesztésén munkálkodók is. (...) Történelmi múltunk megbecsülése jelenti annak megismerését, tanulságainak hasznosítását napjaink feladatainak megvalósításában. Ebben a Csongrád megyei munkásmozgalom válogatott dokumentumait tartalmazó kötetek felbecsülhetetlen segítség adnak mindannyiunk számára.”

Dr. Hegyi András

Miről írnak a magyar nyelvű szovjet lapok?

A SZOVJETUNIO májusi számában Nyikolaj Tyihonov szovjet miniszterelnök azokról a célkitűzésekről ír, amelyeket az SZKP XXVI. kongresszusa kijelölt. Puscsinóba, a Szovjet Tudományos Akadémia Biológia Központjába vezet el egy riport. Jurij Ritheu érdekesen világítja meg a szovjet eszkimók sok nehézséggel terhes bekapcsolódását a hat évtizeddel ezelőtti megújuló életbe. Érdekes felvételekkel illusztrált írásában Vjacseszlov Jasztrebov, a Szovjet Tudományos Akadémia Oceonológiai Intézetének igazgatója beszél az óceánról. Mesterségesen növesztett, a lézertechnikában különösen jól használható kristályokkal ismert meg a Dolgozó drágakövek című cikk. Nagy horderejű felfedezésről olvashatunk az Érdemesek a tudomány és technika világából című rovatban. A lap bemutat egy fiatal embert, akinek gerinc-sérülése okozta bénulását az USA-ban gyógyíthatatlannak tartottak, a leningrádi orvosok azonban néhány hónap alatt, műtét nélkül tették újra mozgásképesé. Sifelés a felhők felett címmel az Elbrusz-hegység nemzetközi hírű sípályáival ismerkedhetünk. A két ország honvédelmi szövetségének kapcsolatairól nyilatkozik Kiss Lajos vezérőrnagy, az MHSZ főtitkára. Negyvenöt éve foglalkozik a B6 vitamin kutatásával Alekszandr Braunstein szovjet akadémikus, akinek Szent-Györgyi Alberthez és Straub F. Brunóhoz fűződő kapcsolatairól is olvashatunk.

A LÁNYOK, ASSZONYOK című folyóirat a győzelem napjára emlékezik. Egy magyar MSZBT-tagcsoport vezetőjével készített riportot a lap. Egy az 1960-ból címmel. Iszaak Levitan, a kiváló orosz tájképfestő Emlékmúzeumába kalauzol el egy összeállítás. A festő szülővárosának Pljosznak egyik legkedvesebb, legvendégszeretőbb helye az emlékmúzeum, ahol az ő képei, művei is láthatók. Levitan képei a Tretyakov Képtár, az Orosz Múzeum és az ország sok más múzeumának gyűjteményét gazdagítják. A Mellékletben horgolt pulóverek, Gyertyaláng asztalterítők, Keresztzemes

futó kirajzolt mintája, ételreceptek és keresztretjvények találhatóak. A FÁKLYA színtén a győzelem napját és a nemzetközi munkásszolidaritás ünnepeit köszönti. Színes képes összeállítás mutatja be, milyen gazdag áruválasztékkal jelentkezik a szovjet népgazdaság a Budapestén májusban rendezendő tavaszi vásáron. Pavel Batov nyugállományú hadseregtag-bornok, a II. világháború egyik kiemelkedő hőse arról beszél, mennyire fontos megőriznünk a békét. Megrázó erejű fénykép érkezelt, mit is jelent egy ma 40 év körüli szovjet ember számára a győzelem napja — amikor apja fényképével elmegy a térre, hátha felismeri valaki azt, aki nyomtalanul eltűnt. Színes képes riportok ismertetik a szovjet közlekedési ipar újabb eredményeit. Egy érdekes riport a zosztovói motívumokkal díszített színes tálcáról szól. Újra jelentkezik a női rovat, amely a szerelemről közli pszichológusok véleményét.

A SZOVJET IRODALOM májusi és júniusi számában közli Konsztantyin Szimonov Többé nem látjuk egymást című regényét, mely a folyóiratban 1976-ban megjelent Hűz nap háború nélkül című regény folytatása. A művel a négy évtizeddel ezelőtt kezdődött honvédő háborúról szóló könyvtárrai irodalom új, értékes alkotással lett gazdagabb. Szimonov regénye mellett közli a lap Musza Magomedov dagesztán író Lagzi című elbeszélését, valamint a Komppal a Kirengán című novellát Vjacseszlov Suga-jevtól, akinek nevét a Modern Könyvtárban a közelmúltban megjelent elbeszélés-kötete már Magyarországon is ismertette. Válogatást találunk Leonid Pervomajszkij ukrán költő posztumusz kötetéből. A Dokumentum rovat Nyikolaj Csukovszkij és Leonid Pervomajszkij levelezéséből ad válogatást — egyebek közt Petőfi verseinek fordításáról is. Mihail Bulgakov magyarul még meg nem jelent elbeszélése, az Egyiptomi sötétség szintén a lapban olvasható. A regényműfaj jövőjéről és világirodalmi összefüggéseiről folytat

eszmecserét Nyikolaj Anasztaszjev irodalomtörténész és Algimantas Bucys litván író. Örkény Gyeprecesének, Illyés Petőfiének a litván olvasók körében aratott sikeréről beszél a magyar irodalom egyik litván műfordítója, Janina Isganaitye a vele készült interjúban.

A SZPUTNYIK a béke, a győzelem hónapja alkalmából „Soha nem felejtünk” címmel emlékművet közöl. A közelmúltban Magyarországot is komoly veszteség érte, amikor a Hungarocamion több kamionja elsüllyedt a tengeren. Az anyagi kár tetemes, a felelőst sem könnyű megtalálni. Most talán új korszak kezdődik: a Szovjetunió, az Egyesült Államok, Franciaország és Kanada megkezdte a tengeren és az óceánokon bajbajutottak felkutatására alkalmas új rendszer közös kidolgozását — olvashatjuk a folyóiratban. Hány napot bír ki az ember étlen, szomjan? — erről tudósít egy megrázó erejű riport. A tudomány és technika című rovat ezúttal is sok olvasni-valót kínál, például Rjurik Povilejkonak, a műszaki tudományok kandidátusának tanulmányát arról, miért bűvös a hetes? Mág sem tisztázott az összefüggés, amely a hetes szám és a természeti jelenségek között fennáll. Ha a legolcsóbb energiaforrást, a szélenergiát villamos áram termelésére hasznosítanak, akkor óránként 20-25 milliárd kilowatt villamos energiát lehetne nyerni. Az erről szóló publikáció címe: A megszelídített ciklon. Címuszakban meg néhány tudományos közlés: Lézer a tenyérben; A fordított lövés; Motorkekerkpár-bűvárok; Szuperszállású távcső. Lehet-e műtétet végezni az élő sejten? A választ Arif Narimanov adja meg Szike a mikroszkópban című írásában. A szép versek kedvelői figyelmébe ajánljuk David Szamojlov három lírai költeményét.

A SZOVJET SPORTMAGAZIN-ban érdekes tudósítást olvashatunk a XII. jéglabda-világbajnokságról, melyet ezúttal Habarovszkban rendeztek meg, s meglepetésre Svédország válogatottja nyert. Vlagyimir Färfenovicznak, az 1980-as olimpia háromszoros olimpiai bajnokának pályafutásáról szól a Vezérgyűlés című cikk. A sport történetében ritkaságnak számító rekordot állított fel: megnyerte a kajak egyest 500 méteren, a kajak kettest 500 és 1000 méteren. Hogyan lett az ifjú birkozóból kiváló kajak-kenes — erről kapunk információt. A harmadik éve megalakult Szovjet Olimpiai Sportbizottság szerepéről nyilatkozik V. Ivonyin, az olimpiai bizottság elnöke.

Nagytakarítás a Balatonnál

Tavaszi nagytakarítás kezdődött a Balaton zalai partszakaszán. A Balatoni Intéző Bizottság által kezdeményezett, egyhetes akció során a Középdunántúli Vízügyi Igazgatóság megtisztítja a tó vizének felületét, majd elszállítja a télen összegyűlt hulladékot és hínárt. Egyidejűleg a Keszthelyi Városgazdálkodási Vállalat dolgozó Keszthelyen, Vonyarcvashegyen, Gyenesdiáson és Balatongyörökön nagyszabású lomtalanítást végeznek, így az említett települések tisztán, kiesinosítva fogadják majd a hazai és külföldi vendégeket.

Dr. V. M.

A tartalékos katonai időre járó díjazásról

P. S. szegedi olvasónk tíz napot meg nem haladó tartalékos katonai szolgálatot teljesített. Erre az időre járó díjazásról vitája van a munkahelyén. Kéri, ismertessék, hogy a tartalékos katonai szolgálatot teljesítő dolgozó erre az időre milyen összegű díjazásra jogosult. Mit mond erről a jogszabály?

A tartalékos katonai szolgálatot teljesítők keresete (jövedelem) kiesésének megtérítéséről a 6/1976. (III. 31.) MT számú rendelet intézkedik. E szerint az átlagkereset mértékéig terjedő keresetki-gazdálkodás a tartalékos katonai szolgálat jellegétől függetlenül jár. Tehát mindegy, hogy az illető dolgozót kiképzésre, átképzésre, tartalékos tiszt kinevezésére, vagy egyéb szolgálatra hívták be. Lényeg az, hogy tartalékos katonai szolgálatot teljesítőnek minősüljön. A keresetki-

egészítés szempontjából különbséget kell tenni aszerint, hogy a tartalékos katonai szolgálat ideje a tíz napot meghaladja-e vagy sem. Ha a tartalékos katonai szolgálat ideje a tíz napot nem haladja meg, a szolgálat idejére a fegyveres erőktől természetbeni ellátást, a munkáltatótól és az ipari szövetkeztől pedig az átlagkereset, illetve mezőgazdasági szövetkezettől átlagrészesedés illeti meg. Ez esetben a fegyveres erőktől kapott természetbeni ellátás összegét nem kell figyelembe venni az átlagkereset megállapításánál, illetve folyósításánál. Abban az esetben, ha a tartalékos katonai szolgálat ideje a tíz napot meghaladja, akkor annak idejére illetményt és természetbeni ellátást kap attól a szervtől, amelynél szolgálatot teljesíti. Ezen felül a munkaviszonya alapján a munkáltatótól, a

tagsága alapján az ipari szövetkezettől átlagkeresetének mértékéig terjedő keresetkiegészítésben, illetve tag-sága alapján a mezőgazdasági szövetkezettől átlagrészesedésének mértékéig jövedelemkiegészítésben részesül.

Az önálló foglalkozásúak az egyéb feltételek fennállása esetén a tanács egészségügyi szakigazgatási szerve által megállapított jövedelemplótió segélyt kapnak. Az átlagkereset megállapításánál a nyugdíjjarulékkal csökkentett keresetet kell alapul venni.

Olvasonk a fentiek szerint, mivel katonai szolgálata ideje a tíz napot nem haladja meg, ezért a munkáltató-jától erre az időre a nyugdíjjarulékkal csökkentett átlagkeresetnek a tartalékos katonai szolgálat idejére járó összegére jogosult.